

Kulturdepartementet (kun per postmottak@kud.dep.no)

Høringsuttalelse – innspillsnotatet "Av-Om-For"

FilmReg ønsker innledningsvis å berømme departementet for å ha startet arbeidet med å se på utfordringer knyttet til mangfold i film og tv, og arbeidsgruppen som har levert et godt grunnlagsarbeid for en videre diskusjon om dette viktige feltet. Departementet ber høringsinstansene om å fokusere på gruppens forslag til konkrete tiltak, og av disse vil FilmReg særlig vektlegge det regionale perspektivet, satsning på barn- og unge, og internasjonalt rettede filminntekter. Innledningsvis vil FilmReg også kort kommentere noen av punktene i den foregående analysedelen.

Definisjon av mangfold og vurdering av mangfoldshindre

Det å tredele mangfoldsbegrepet i hhv. skapermangfold, innholdsmangfold og brukermangfold virker fornuftig ut fra en analytisk tilnærming. Desto viktigere blir det å ta med seg helheten og sammenhengen mellom de ulike delene når en projiserer teorien over på den virkelige verden. Hvilke historier som fortelles henger uløselig sammen med hvem som forteller historiene – og til hvem historiene når frem. Det at *"Norge trenger en stor underskog for å få frem talentene og de forskjellige stemmene. Det egentlige utfordringen er at underskogen er for homogen"* er en virkelighetsbeskrivelse som FilmReg kjenner seg igjen i, og som våre medlemmer (de regionale filmsentrene og filmfondene) aktivt og målbevisst søker å forandre.

Videre hevdes at *"Arbeidsgruppen observerer at produksjonsselskapenes postadresse ikke nødvendigvis er en definerende faktor for innholdsmangfold."* Det er enkelt å si seg enig i at selve postadressen spiller mindre betydning for hva slags filmer et filmselskap produserer. Dersom en derimot forutsetter at postadressen sammenfaller med den kommunen hvor det meste av selskapets virksomhet finner sted og hvor de fleste av deres ansatte, innbefattet produsenter, regissører og manusforfattere, bor, er vi derimot ikke like sikre på konklusjonen.

Fra tabell 1 finner gruppen at 82 % av de produksjonsselskapene som er støttet av Norsk filminstitutt holder til på det sentrale Østlandet, og at hele 72 % av filmene er spilt inn i samme region. Vi mener at funnet om en så sterk samvariasjon mellom selskapsadresser og innspillingssteder burde avstedkommet flere konkrete forslag til kompenserende tiltak, gitt sammenhengen mellom skaper-, innholds- og brukermangfold.

Styrking av regionene

I forbindelse med at Kulturdepartementet nedsatte arbeidsgruppen, oppfattet vi at departementet ved flere anledninger uttalte at det regionale mangfoldet skulle ha stor plass i arbeidet med innspillsnotatet. Mina Gerhardsen sa til Bergens Tidende i oktober 2012 at "et av hovedtemaene er å få frem det regionale mangfoldet". Tidligere kulturminister Anniken Huitfeldt uttalte likeledes «I vårt geografisk lille land har vi en verden av historier. De har jeg lyst å se på kino». Derfor synes vi at det står overraskende lite om regionalt mangfold i innspillsnotatet, og det er foreslått få reelle tiltak for å styrke regional filmproduksjon. FilmReg mener at det helt klart beste mangfoldstiltaket vil være å øke de økonomiske rammene til de regionale filmsentrene og filmfondene, og samtidig løse noe på de begrensningene som departementet legger på anvendelsen av sentrene og fondenes statstilskudd. Både filmsentrene og filmfondene prioriterer i stor grad de regionale produsentene, og står dermed som garantister for det regionale skapermangfoldet i norsk filmproduksjon.

Utflytting av kortfilmstøtten fra NFI

Når det gjelder fremlegget om å flytte kortfilmstøtten fra NFI til de regionale filmsentrene, har det skapt en interessant diskusjon som FilmRegs medlemmer ikke har rukket å konkludere. Vi vil anmerke at innspillsnotatet behandler kortfilm noe begrenset, og tar ikke fullt ut høyde for at den dekker flere funksjoner: Egenutvikling, kunstnerisk eksperimentering, og levevei for filmskapere som har valgt å bruke kortfilmen som sin uttrykksform. Utfordringen for kortfilmprodusentene, uavhengig av motivasjon, er at deres filmer er avhengige av offentlig fullfinansiering for å bli realisert. Per i dag skjer denne fullfinansieringen oftest i nettopp samspillet mellom NFI og filmsentrene, hvilket innebærer at sentrene må få betydelig økte midler dersom det å flytte kortfilmmidlene ut fra NFI skal gi positiv nettogevinst for sentrene, utover de midlene som skal tilfalle et eventuelt nyopprettet filmsenter for Oslo. Det anses også som et mulig argument mot en slik utflytting at NFI med det vil kunne miste kontakten med flere av de unge, kommende fiksjonsfilmskaperne fra regionene, for hvem kortfilmordningen i dag virker som en vei inn til instituttet.

FilmReg er for øvrig samstemt i at de ressurser for lansering og festivaldeltakelse for kortfilm som nå ivaretas av NFI, bør forbli i instituttet uavhengig av hva en velger å gjøre med produksjonsmidlene. Dette er oppgaver som best ivaretas av et sentralt apparat.

Nytt filmsenter for Oslo

Når det gjelder selve forslaget om å etablere en nytt filmsenter for Oslo, er også dette noe som medlemmene våre har drøftet, med ulike tilnærminger. Enkelte påpeker at et filmsenter for hovedstadsregionen vil komplettere regionaliseringen av film-Norge, og på sikt kunne skape en mer helhetlig filmpolitikk. De mener at bakgrunnen for å gi statsstøtte til regionale filmsentre, slik den beskrives i St.m. Veiviseren *"De regionale filmsentrene er viktige for å bygge opp talenter regionalt, utvikle en regional bransje, samt øke interessen for filmkultur lokalt. De regionale filmsentrene bør også ha en viktig funksjon i forhold til barn og unge."* også bør være gyldig for Oslo.

Andre påpeker at den audiovisuelle bransje på det sentrale Østlandet representerer det desiderte tyngdepunktet i Norge, med de største og mest solide filmselskapene, som derfor allerede mottar det aller meste av de statlige filmmidlene. De mener at noe av bakgrunnen for statsstøtte til regionale filmsentre nettopp har vært å kompensere for avstanden fra regionene til den statlige filminstitusjonen i hovedstaden, og at hensikten har vært at alternative produksjonsmiljøer kan vokse frem andre steder. De påpeker videre at filmbransjen i Oslo har en fordel over de andre regionene med hensyn til talentutvikling, ved at de aller fleste studenter fra Filmskolen på Lillehammer knytter kontakter til hovedstadens produksjonsmiljø mens de er under utdanning. I stort flertall ender studentene med å bosette seg på det sentrale Østlandet etter eksaminering, selv om de opprinnelig var bosatt i en annen region.

Selv om FilmReg ikke vil konkludere i spørsmålet om det bør etableres et filmsenter i Oslo, vil vi påpeke at de eksisterende filmsentrene er blitt skapt ved at lokal filmbransje har påvirket sine lokale myndigheter til å se verdien av å etablere sentrene, og at disse deretter har søkt om statlig medvirkning. Som det står i St.m. Veiviseren: *"De regionale filmsatsingene er drevet frem av stort lokalt engasjement."* og *"Det må være en forutsetning for å få støtte at det både finnes lokal filmkompetanse og filmmiljø og en lokal/regional politisk oppslutning om senteret."* FilmReg mener at denne tilnærmingen også bør gjelde et nytt filmsenter for Oslo. Dersom senteret blir etablert, er det derimot vårt råd at Oslo kommune vurderer en samordning med det eksisterende Viken filmsenter for å benytte seg av de eksisterende administrative og erfaringsbaserte ressursene som der finnes.

Langfilmmanusstøtte fra filmsentrene

Når det gjelder forslaget om å åpne for at filmsentrene kan tildele økonomisk støtte til utvikling av manuskript for kinofilm og tv-drama, vil understreke at forslaget må gjelde de statlige midlene, ettersom flere filmsentre allerede benytter regionale midler til dette formålet. Til spørsmålet om sentrene skal få kunne anvende statstilskuddet til utvikling av også lange formater, vil vi minne om at de regionale filmfondene har denne muligheten i dag. Enkelte av regionene har organisert seg slik at fondene bedriver prosjektutvikling, og for dem er dagens differensierte avgrensning uproblematisk. I andre regioner, hvor fondene kun fokuserer på produksjonsfinansiering, vil det være ønskelig at sentrene kan stå fritt til å utvikle prosjekter av alle kategorier. Når vi samtidig ikke kan finne noen umiddelbare ulemper ved å fjerne denne begrensningen i filmsentrenes tildelingsbrev, vil vi støtte forslaget om å åpne for at filmsentrene kan tildele økonomisk støtte til utvikling av manuskript for kinofilm og tv-drama.

Som høringsnotatet riktig påpeker, er mange av de filmene som nå lages basert på kjente fortellinger og karakterer. Med andre ord, en satser på trygge konsepter med høy kjennskap hos publikum for å minimere finansiell risiko. Dette reduserer mulighetene til at nyskrevet materiale kan få tilgang på finansiering. Regionene behandler årlig mange søknader basert på originalt materiale som kunne blitt til film om ikke sentrene og fondenes midler hadde vært så knappe. Det å åpne for at sentrene kan benytte statstilskuddet til utvikling av også lange formater, vil kunne bedre mangfoldssituasjonen, men i vesentlig grad bare dersom sentrene samtidig får tilført økte midler som kan anvendes til formålet.

Utvikle skaperkraften i filmbransjen

Vi vil kort påpeke viktigheten av at ordningene, også de som er tiltenkt et statlig forvaltningsnivå, utvikles i samarbeid med de regionale filmsentrene, som sitter nærmest skaperkraften i regionene. Ellers vil vi understreke at små midler ved filmsentrene og filmfondene bidrar til å begrense skapermangfold. Midler til å eksperimentere med nye uttrykk blir begrenset når det kun finnes midler til et fåtall produksjoner.

En aspirant-, hospitant- og mentorordning som legges til filmsentrene

Som gruppen diskuterer i pkt. 5.1.3, er det viktig at bransjen får utvikle seg nedenfra. En aspirant, hospitant og mentorordning vil gi best effekt om den knyttes til de regionale virkemidlene hos filmsentrene. Her kan det knyttes kontakt mellom de ulike aktørene, profesjonelle og amatører, ved konkrete kurs, å tilby nettverk eller deltagelse på de produksjonene som skjer i den enkelte region. Det være seg kortfilmer, dokumentar eller spillefilm. Filmsentrene er de nærmeste til å følge opp og tilby opplegg tilpasset enhver tid gjeldende behov.

Barn og unge

Film- og tv-fortellinger for barn og unge basert på originale og samtidige historier

Kultur er ikke statisk, den påvirkes løpende av endrede samfunnsforhold og befolkningens sammensetning. Barnefilmer og barnekultur er derfor viktig for all kulturutvikling. Et eksempel på at tidligere anerkjente historier utfordres av språk og samfunnsforhold er Thorbjørn Egner og hans "Kardemomme by". Fremtidens voksne burde kunne tilbys historier fra deres egen oppvekst og kultur i stedet for å kun velge mellom oppgraderte versjoner av tidligere filmer, eller andre land/kontinent sin kultur og holdninger. Barnefilmer bør, som innspillsnotatet påpeker, prioriteres.

Film-X: opprette et filmverksted for barnehage- og skolebarn

Film-X er et velfungerende og forbilledlig prosjekt. Vi vil spesielt peke på muligheten til å spore filmfaglig kompetanse inn i lærerutdanningen som et viktig (og glemt) emne som er tilnærmet fraværende i dagens allmennlærerutdanning i Norge. I denne sammenhengen er det umåtelig viktig å kommunisere med Kunnskapsdepartementet (eventuelt på et lavere nivå), slik at satsningen forankres også der.

Vi foreslår at regionale aktører - som for eksempel FilmReg og sammenslutningen bak filmport.no - utarbeider en plan for et slikt prosjekt, i samråd med de nasjonale aktørene Film&Kino og NFI. Det ønskes i den forbindelse at Filmport får en mer permanent driftsmodell, da dette samarbeidet allerede er godt etablert. Vi synes ikke det er naturlig å peke ut beliggenhet for et slikt tiltak på nåværende tidspunkt.

Andre tiltak rettet mot de yngste og de eldste

Vi er ikke sikre på om det er formålstjenlig å koordinere Den kulturelle spaserstokken og Den kulturelle skolesekken sine kulturkoordinatorer – kanskje skulle ordningene rett og slett slås sammen på administrativt nivå, så de samme aktørene på kommunenivå organiserer sekk og stokk? Det er uansett behov for å se på om Spaserstokkens filmtilbud fordeler seg jevnt utover i landets kommuner. En abonnementsordning på fylkesnivå (jf. DKS) ville ha en utjevne geografisk effekt, og en sammenslåing av sekk og stokk på det administrative nivået vil kunne gi gevinster – spesielt for Spaserstokken – og sikre et større og mer geografisk spredt filmtilbud for den eldste aldersgruppen samt redusere kostnader til administrasjon for å gi mer film.

Vi støtter forslaget om en økt satsning på barn og unge via NFI, vel og merke tuftet på et bredt samarbeid med de regionale filmsentrene. Hvis NFI skal ha en egen barnefilmkonsulent, bør dette skje i samarbeid med regionale filmsenter og innrettes på en slik måte at det kan rekrutteres og utvikles regionale produsenter.

Introdusere incentivordning

FilmReg støtter gruppens forslag om å introdusere en incentivordning der utenlandske filmproduksjoner som legger sin innspilling til Norge får refundert deler av sine utgifter. Vi er enige i begrunnelsen om at

"Økt filmproduksjon i regionene gjør at filmarbeidere får mulighet til å utveksle erfaring og kompetanse med internasjonale kolleger. Det økte aktivitetsnivået vil bidra til etablering og stabilisering av infrastruktur og til kompetanseheving regionale filmarbeidere. I tillegg vil det økte aktivitetsnivået i regionene bidra til økt mulighet for mangfold i egenproduksjonen, og det kan avstedkomme nye fortolkninger av norsk landskap, kultur og historie."

Vi mener at en incentivordning i Norge vil virke stabiliserende og kompetansehevende for hele den norske filmbransjen. Dette vil gjelde produsentleddet, som får tilgang til langt flere produksjoner som skal co- eller linjeproduseres, det gjelder filmarbeiderne, som får økt arbeidsmengde og tilførsel av ny kunnskap, og det gjelder den norske filmleverandørindustrien, som med ett vil bli langt mer konkurransedyktig i den internasjonale kampen om prosjektene. Vi erkjenner at Norge er et høykostland, og at vi sannsynligvis ikke vil kunne tiltrekke et stort antall internasjonale filmer uten noen naturlig tilknytning til landet, slik eksempelvis Tsjekia og Ungarn har oppnådd. Derimot erfarer vi at det å kunne filme i norsk natur og kultur vil være ønskelig for en tilstrekkelig mengde prosjekter til at tilfanget mer enn forsvarer opprettelsen av en internasjonalt rettet incentivordning. I samsvar med den etablerte globale praksis, må Norge tilby utenlandske produsenter noe midler som gjenytelse for den norgesreklame, det omsetningsløft og den kompetanseheving som deres produksjonene vil vil generere. Ellers velger de Norge bort til fordel for andre innspillingssteder med lignende natur og gode finansielle ordninger.

Alternativet i dag er at produsentene kommer til Norge, blir her kortest mulig tid, og bruker minst mulig av lokale ressurser. En incentivordning vil nettopp være et incentiv for å bruke penger i Norge – ellers får jo produsentene ingen refusjon. Pengene kommer først ved revisorbekreftet regnskap for nasjonalt forbruk som gir rett til en avtalt rabatt. Med positiv nettogevinst for statskassen, dersom en kan overføre erfaringene fra den liknende ordningen på Island, tilføres landet internasjonalt produksjons- og distribusjonsnettverk, ideer, økt erfaring og kompetanse innenfor filmproduksjon. I neste omgang ville dette føre til utvikling av norsk film gjennom tilgang på internasjonal finansiering og distribusjon av egne prosjekter. Et sterkt norsk, og ikke minst regionalt, filmmiljø med internasjonalt nettverk vil medføre økt mangfold i norsk film, i første omgang som skapermangfold, i neste som innholdsmangfold.

Avsluttende betraktninger

Da hun mottok innspillsnotatet i Filmens hus i Oslo den 21. november 2012, sa kulturminister Tajik at det finnes to ulike måter å tilnærme seg mangfold. En kan studere langs akse for *hinder og mulighet*, og si at det er urettferdig at ikke alle får ytre seg. Eller en kan legge til grunn et *nytteperspektiv*: Mennesker er summen av sine livserfaringer, som hun sa. Dersom norsk filmbransje ikke lykkes med å rekruttere så bredt som mulig, går vi glipp av både talenter og gode historier. Tajik konkluderte med at sistnevnte, altså nytteperspektivet, var det sentrale for henne. Dersom vi går glipp av talenter og historier på grunn av snever rekruttering, og denne effekten skyldes strukturelle hindre, må disse fjernes eller kompenseres for.

Dette synet støtter FilmReg fullt ut. Gjennom rapporten har vi fått forsterket vårt inntrykk av at det norske produksjonsmiljøet for film- og tv-drama i overveiende grad rekrutterer fra den

delen av befolkningen som enten allerede bor på det sentrale Østlandet, eller er villig til å flytte dit. Hvis mennesker er summen av sine livserfaringer, er det rimelig å anta at et slikt rekrutteringsfilter gir en negativ effekt på innholdsmangfoldet på lerret og skjerm. At det påvirker valg av innspillingssteder, har rapporten slått entydig fast.

FilmReg finner det innlysende at norsk film reflekterer de historier som filmfortellerne til enhver tid er omgitt og opptatt av. De lokale, norske historiene får publikum kun fortalt seg dersom de filmskapere som lever og bor i historiene får muligheten for at fortelle dem. FilmReg mener i den sammenheng at de regionale filmsentre og fond representerer et uforløst potensial for å sikre økt mangfold i norsk film. Det å øke deres statlige tilskudd regner vi som det aller enkleste og mest kostnadseffektive virkemiddel i så måte. Med hensyn til barn og unge, mener vi at gruppen leverer flere gode forslag, som bør følges opp i samråd med de regionale filmsentrene. Og et internasjonalt rettet filmicentiv vil være et godt virkemiddel for å fremme skapermangfoldet, og i neste omgang innholdsmangfoldet, i norsk filmproduksjon.

Bergen, 18. mars 2013

For FilmRegs styre og medlemmer,

(sign.)

Lars Leegaard Marøy
styrets leder